

Adult education on digital, health and data literacy for citizen empowerment

AANBEVELINGEN VOOR BELEIDSMAKERS

Co-funded by
the European Union

OVER DEZE PUBLICATIE

Dit rapport geeft een samenvatting van de resultaten van de onderzoeksactiviteiten die zijn uitgevoerd in Portugal, Nederland, Spanje, Roemenië en Duitsland in het kader van het Erasmus+ project TRIO: Adult education on digital, health and data literacy for citizen empowerment (samenwerkingspartnerschappen in het programma voor volwassenenonderwijs onder subsidieovereenkomst nr. KA220-ADU-000033817). Meer informatie is beschikbaar op <https://trioproject.eu/>

PARTNERS EN CONTACTDETAILS

INESC TEC - INSTITUTO DE ENGENHARIA DE SISTEMAS E COMPUTADORES, TECNOLOGIA E CIÊNCIA
PORTUGAL
European Coordinator

inesctec.pt

AFEdemy - Academy on age-friendly environments in Europe BV
NETHERLANDS

afedemy.eu

BOKTechnologies & Solutions SRL
ROMANIA

boktech.eu

SHINE 2EUROPE, LDA
PORTUGAL

shine2.eu

CETEM - Centro Tecnológico del Mueble y la Madera de la Región de Murcia
SPAIN

cetem.eu

ISIS - Institut für Soziale Infrastruktur gGmbH
GERMANY

isis-sozialforschung.de

AUTEURS

SHINE 2Europa

www.shine2.eu

Natália Machado

✉ nataliamachado@shine2.eu

Paola Bello

✉ paolabello@shine2.eu

Carina Dantas

✉ carinadantas@shine2.eu

Co-funded by
the European Union

MEEWERKENDE PARTNERS**Maria van Zeller**

INESCTEC

✉ maria.v.zeller@inesctec.pt**Willeke van Stalduinen**

AFEDEMY

✉ willeke@afedemy.eu**Otilia Kocsis**

BOKTech

✉ okocsis@bok.gr**Francisco Melero Muñoz**

CETEM

✉ fj.melero@cetem.es**Jesper Schulze**

ISIS

✉ schulze@isis-sozialforschung.de**Mariana Magalhães**

INESCTEC

✉ mariana.c.magalhaes@inesctec.pt**Dieuwertje van Boekel**

AFEDEMY

✉ dieuwertje@afedemy.eu**Vasileos Kladis**

BOKTech

✉ kladis@boktech.eu**Clément Mahier-Lefrançois**

CETEM

✉ c.mahier@cetem.es**Javier Ganzarain**

AFEDEMY

✉ javier@afedemy.eu**Bart Borsje**

AFEDEMY

✉ bart@afedemy.eu**Camelia Ungureanu**

BOKtech

✉ ungureanu@boktech.eu**Marcel Neumann**

ISIS

✉ neumann@isis-sozialforschung.de

Copyright © 2024 TRIO

Deze publicatie heeft een [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 \(CCBY-NC 4.0\) internationale licentie](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Gefinancierd door de Europese Unie. Opvattingen en meningen zijn echter uitsluitend die van de auteur(s) en komen niet noodzakelijkerwijs overeen met die van de Europese Unie of het Europees Uitvoerend Agentschap voor onderwijs en cultuur (EACEA). Noch de Europese Unie, noch EACEA kan hiervoor verantwoordelijk worden gehouden.

Co-funded by
the European Union

Co-funded by
the European Union

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE	4
Inleiding.....	6
Het TRIO-project	7
Waarom hebben we aanbevelingen voor beleidsmakers nodig?	8
Goede praktijken Maatregelen op politiek, educatief en organisatieniveau	10
Politieke maatregelen	10
Concept	10
PORTUGAL.....	10
NEDERLAND	12
DUITSLAND.....	14
SPANJE.....	15
ROEMENIË	16
Activiteiten van digitale gezondheidsnetwerken en/of onderwijsorganisaties	19
Concept	19
PORTUGAL.....	19
NEDERLAND	20
DUITSLAND.....	21
SPANJE.....	22
ROEMENIË	24
Sociale grassroots initiatieven	27
Concept	27
PORTUGAL.....	27
NEDERLAND	28
DUITSLAND.....	30
SPANJE.....	31
ROEMENIË	32
Richtlijnen voor geografische aanpassing van goede praktijken.....	35
Maatregelen voor de lange termijn om het project te ondersteunen	36
Beleidsaanbevelingen	38
Relevante nationale en lokale belanghebbenden	41
PORTUGAL.....	41

NEDERLAND	41
DUITSLAND.....	42
SPANJE.....	42
ROEMENIË.....	42
Referenties.....	43

Inleiding

De Europese gezondheidszorg ondergaat een snelle digitale transformatie.

Met digitale gezondheid en zorg bedoelen we hulpmiddelen en diensten die met behulp van informatie- en communicatietechnologieën (ICT) de preventie, diagnose, behandeling, monitoring en het beheer van gezondheidsgerelateerde kwesties kunnen verbeterenⁱ.

Digitale gezondheid en zorg vertegenwoordigen een innovatieve benadering van de zorgverlening, die zowel de toegang als de kwaliteit verbetert en tegelijkertijd de algehele efficiëntie van de zorgsector vergrootⁱⁱ. Digitale gezondheidstechnologieën bieden burgers en patiënten verschillende voordelen, zoals online consultaties, toegang tot gezondheidsdossiers, informatieve websites en draagbare gezondheidsapparaten.

De zorgsector zelf kan ook profiteren van technologische vooruitgang, onder andere door big data analyses, efficiëntere en geïntegreerde zorgsystemen, gepersonaliseerd gezondheidsonderzoek, verbeterde diagnose en behandeling en verbeterde ondersteuning bij besluitvorming.

Digitale oplossingen voor gezondheid en zorg kunnen het welzijn van miljoenen burgers vergroten en de manier waarop gezondheids- en zorgdiensten aan patiënten worden geleverd radicaal veranderen, als ze doelgericht worden ontworpen en op een kosteneffectieve manier worden geïmplementeerd. Digitalisering kan de continuïteit van zorg over de grenzen heen ondersteunen, een belangrijk aspect voor mensen die voor zaken of vrije tijd in het buitenland verblijven. Digitalisering kan ook helpen om de gezondheid te bevorderen en ziekten te voorkomen, waaronder in de werkomgeving. Digitalisering kan de hervorming van zorgstelsels en de overgang naar nieuwe zorgmodellen ondersteunen, waarbij de behoeften van mensen centraal staan en een verschuiving van ziekenhuisgerichte systemen naar meer gemeenschapsgerichte en geïntegreerde zorgstructuren mogelijk wordt gemaakt.

Europese Commissie, "Communication on enabling the digital transformation of health and care in the Digital Single Market; empowering citizens and building a healthier society." COM(2018) 233 final.

Hoewel digitale gezondheid al even een realiteit is in Europa, met verschillende ontwikkelingsniveaus tussen de landen, werden digitale gezondheidshulpmiddelen pas echt essentieel tijdens en na de COVID-19 pandemie, omdat de noodperiode een snelle reorganisatie van zorgsystemen en een snelle ontwikkeling en invoering van nieuwe digitale zorgoplossingen vereisteⁱⁱⁱ.

Ondanks de vele voordelen kan digitale gezondheid een aantal uitdagingen met zich meebrengen, zoals het vergroten van de kloof op het gebied van gezondheidsvaardigheden, alsmede digitale en datavaardigheden en bewustzijn.

Zoals beschreven in het [TRIO Europees rapport](#), verschilt het niveau van gezondheidsvaardigheden sterk binnen de samenleving om verschillende redenen, waaronder leeftijd, opleidingsniveau en economische, omgevings-, culturele en maatschappelijke factoren.

De digitale en datageletterdheid varieert ook aanzienlijk, en de verbreding van gezondheidsverschillen door digitale uitsluiting kan grote gevolgen hebben.

Digitaal gezondheidsvaardige individuen hebben een grotere kans om een gezondere levensstijl te hebben, terwijl mensen met een lagere sociaaleconomische status en in kwetsbare situaties moeite kunnen hebben met technologische ontwikkelingen en minder toegang hebben tot gezondheidsinformatie en deze minder goed kunnen gebruiken^{iv}.

Daarom is het cruciaal om ervoor te zorgen dat de digitale gezondheidstransformatie de bestaande ongelijkheden op het gebied van gezondheid in de toekomst niet verergert^v.

Een brede aanpak van gezondheids-, digitale en datageletterdheid kan het vertrouwen en de vaardigheden van burgers vergroten om hun digitale gezondheidscapaciteiten te ontwikkelen en tegelijkertijd bestaande ongelijkheden verminderen. Een verenigde strategie, zoals voorgesteld in TRIO, kan burgers effectiever uitrusten met de kennis, competenties en praktische vaardigheden om te navigeren op het gebied van digitale gezondheid.

In het kader van het beleidsprogramma voor het Digitale Decennium 2030 zijn digitale vaardigheden onderdeel van de kernprestatie-indicatoren^{vi}. Binnen het programma zijn ambitieuze doelen gesteld: 80% van de EU-burgers (16 tot 74 jaar) moet in 2030 ten minste over digitale basisvaardigheden beschikken en in 2030 moet 100% van de patiënten toegang hebben tot hun eigen elektronische patiëntendossier^{vii}.

In het licht van deze ontwikkelingen is het TRIO-project een initiatief dat op het juiste moment komt en dat de huidige uitdagingen op het gebied van digitale gezondheid kan aanpakken door een allesomvattende methode te bieden voor het leren, delen en bevorderen van gezondheids-, digitale en datageletterdheid.

Het TRIO-project

Verbeterde gezondheids-, digitale en datageletterdheid kan burgers in staat stellen om hun gezondheid en welzijn beter te beheren met gebruik van digitale hulpmiddelen. Om dit te bevorderen, ontwikkelt het TRIO-project een gezamenlijk bijscholingstraject om de gezondheids-, digitale en datageletterdheid van volwassenen van alle leeftijden te verbeteren, waarbij volwasseneneducatie wordt bevorderd door de ontwikkeling van digitale gereedheid, veerkracht en capaciteit.

TRIO heeft vier hoofddoelen vastgesteld, gericht op drie belangrijke doelgroepen.

DOELSTELLINGEN

- Het vergroten van de **gezondheids-**, **digitale** en **datageletterdheid** van burgers door middel van informele leerstrategieën en -hulpmiddelen, waarbij ze worden betrokken bij het ontwikkelen van de kennis en praktijken die inclusie, toegang tot diensten en betrouwbare beslissingen bevorderen.
- Verbreden van de toegang tot kennis en gebruiksvriendelijke hulpmiddelen die samen met de doelgroepen zijn ontwikkeld om een verandering teweeg te brengen in een gezamenlijke vaardigheidsaanpak voor eHealth via het gebruik van een digitaal platform.
- Het vergroten van de capaciteit van trainers in het volwassenonderwijs om laagdrempelige en zeer aanpasbare cursussen te geven over gezondheids-, digitale en datageletterdheid door de ontwikkeling van een trainingstoolkit die kan worden aangepast aan online, klassikale en gemengde trainingen.
- Bevorderen van toekomstige duurzaamheid en toepassing van de TRIO resultaten en materialen door het ontwikkelen van een reeks aanbevelingen voor beleidsmakers en relevante organisaties.

DOELGROEPEN

Het project richt zich op verschillende doelgroepen, namelijk burgers, onderwijzers en beleidsmakers.

- **Burgers**

Deze groep heeft baat bij activiteiten die gericht zijn op het verbeteren van de gezondheidsvaardigheden, digitale kennis en datageletterdheid. De TRIO handleiding en het online leerplatform zijn speciaal voor hen ontworpen.

- **Onderwijzers**

Zowel formele als informele onderwijzers zijn essentieel voor het TRIO project, omdat zij de inhoud kunnen gebruiken om burgers te helpen bij hun leerproces. De toolkit is gemaakt om hen te ondersteunen.

- **Beleidsmakers**

Deze groep staat centraal in de TRIO beleidsaanbevelingen, die richtlijnen bieden voor het verbeteren van persoonsgerichte gezondheidstrajecten op beleidsniveau.

Waarom hebben we aanbevelingen voor beleidsmakers nodig?

TRIO wil een nieuwe generatie burgers ondersteunen bij de integratie van gezondheidsmanagement in hun persoonlijke leven, met de kennis om weloverwogen beslissingen te nemen met behulp van innovatieve communicatie- en leermiddelen. Om dit

resultaat te bereiken is het essentieel om verschillende belanghebbenden te betrekken - waaronder overheden, maatschappelijke organisaties, zorgaanbieders, MedTech en andere bedrijven en consumentenorganisaties. De lijst van goede praktijken en de daaruit voortvloeiende observaties hebben geleid tot de ontwikkeling van beleidsaanbevelingen op maat voor verschillende belanghebbenden, waaronder de EU, de lidstaten en relevante organisaties, met als doel de duurzaamheid en gebruik van de TRIO resultaten en materialen te bevorderen. Er wordt speciale nadruk gelegd op autoriteiten in de gezondheidszorg en lokale/regionale beleidsmakers.

Dit document is verdeeld in vijf secties.

In het eerste deel worden nationale en regionale **goede praktijken gepresenteerd** en onderverdeeld in:

- Politieke maatregelen
- Activiteiten van eHealthnetwerken en/of onderwijsorganisaties
- Sociale grassroots initiatieven

De goede praktijken die in dit document worden beschreven, hebben een aanzienlijk potentieel voor overdraagbaarheid. Het doel is om effectieve voorbeelden te geven van ervaringen uit de praktijk die kunnen worden geïmiteerd en aangepast aan nieuwe contexten, om zo wederzijds leren te bevorderen.

In het tweede deel worden richtlijnen gegeven voor **geografische aanpassing van goede praktijken**.

In het derde deel worden **lange termijn maatregelen** gepresenteerd **om het project te ondersteunen**, gebaseerd op ideeën die naar voren zijn gekomen tijdens de uitvoering van de activiteiten binnen het TRIO-project.

Het vierde deel is gewijd aan de presentatie van een reeks **beleidsaanbevelingen** die bedoeld zijn om beleidsmakers te begeleiden bij specifieke acties of strategieën om gezondheids-, digitale en datavaardigheden te bevorderen.

In het vijfde hoofdstuk wordt een lijst gepresenteerd van relevante **nationale en lokale belanghebbenden** die een waardevolle rol kunnen spelen bij het ondersteunen en verspreiden van de TRIO resultaten en materialen.

Goede praktijken | Maatregelen op politiek, educatief en organisatieniveau

Alle partners deden onderzoek naar maatregelen op politiek, educatief en organisatieniveau en selecteerden elk enkele voorbeelden van goede praktijken op deze drie gebieden.

Politieke maatregelen

Concept

Politieke maatregelen verwijzen naar acties of beleid van regeringen of politieke entiteiten om specifieke kwesties aan te pakken met betrekking tot volwassenenonderwijs over digitale, gezondheids- en datageletterdheid voor de empowerment van burgers. Deze maatregelen, op lokaal, regionaal en nationaal niveau, omvatten wetten, verordeningen, uitvoeringsbesluiten en overheidsprogramma's, met name op het gebied van maatschappelijk welzijn, initiatieven en internationale overeenkomsten. In de volgende paragrafen wordt een lijst met politieke maatregelen gepresenteerd, verdeeld per land.

PORTUGAL

Gebied: Digitaal

Politieke maatregel: 'Portugal Digitaal' is opgezet om de digitale transformatie van het land te versnellen, ervoor te zorgen dat niemand achterblijft en om Portugal als digitale natie op het wereldtoneel te zetten. Het [Action Plan for Digital Transition](#), goedgekeurd door resolutie nr. 31/2020 van de Raad van Ministers, weerspiegelt de strategie die is vastgesteld voor digitale transitie en die wordt uitgevoerd via de 'Portugal Digital Mission Structure'. Deze omvat drie belangrijke actiepijlers: Digitale empowerment en inclusie van individuen; Digitale transformatie van het bedrijfsleven; Digitalisering van de staat. Portugal loopt achter op het gebied van informatieontwikkeling in Europa. In vergelijking met de meeste Europese samenlevingen is de toegang tot en het gebruik van internet er lager en zijn er grote regionale verschillen. Bovendien zijn onder de Portugese niet-gebruikers waarschijnlijk meer mensen zonder enige vorm van sociale ondersteuning voor het gebruik van ICT, die zich daarom volledig onderaan bevinden op het spectrum van digitale uitsluiting/inclusie. We kunnen dus vaststellen dat sociale ongelijkheid nog steeds aanwezig is in de Portugese samenleving. Dit soort programma's, gericht op het bereiken van de hele samenleving, zijn uiterst relevant.

Observaties: Het versnellen van de digitale transformatie van Portugal is nodig om het land tot een internationale speler op het gebied van digitale innovatie te maken, inclusieve digitale toegang te garanderen en bestaande initiatieven te benutten door middel van effectieve

communicatie, pragmatisme, transparante monitoring en actieve betrokkenheid van belanghebbenden. Enkele aspecten die nodig zijn voor implementatie:

- Investeer in geavanceerde digitale infrastructuur en stimuleer een cultuur van innovatie door onderzoek en ontwikkeling in technologiesectoren te stimuleren.
- Voer een audit uit van de huidige digitale programma's en strategieën om synergieën te identificeren en krachten te bundelen voor een efficiënt gebruik van hulpmiddelen.
- Implementeer een sterk controlekader met duidelijke meetmethoden en regelmatige rapportage om ervoor te zorgen dat er verantwoording wordt afgelegd.
- Bevorder een omgeving waarin wordt samengewerkt door belanghebbenden uit de overheid, de particuliere sector, de academische wereld en de maatschappij erbij te betrekken.

***

Gebied: Gezondheid

Politieke maatregel: de Directoraat-Generaal van gezondheid heeft, in overeenstemming met de doelstellingen van het Nationale Gezondheidsplan, een [Health Literacy Action Plan 2019-2021](#) ontwikkeld, gebaseerd op de internationale beste praktijken voor het vaststellen en implementeren van doelstellingen die gezondheidsgeletterdheid bevorderen en om nieuwe mogelijkheden voor de betrokkenheid bij gezond gedrag te maximaliseren en te creëren. Het succes van dit actieplan ligt in de uitvoering van een reeks maatregelen die afhankelijk zijn van de brede interactie van verschillende belanghebbenden met één enkel doel - werken aan gezondheidsvaardigheden om gezondheidswinst in de gezondheid en het welzijn van de bevolking te bevorderen. Het richt zich op vier prioriteiten: i) het aannemen van een gezonde levensstijl ii) training iii) het bevorderen van welzijn iv) het bevorderen van kennis en onderzoek.

Observaties: Het monitoren en beoordelen van het plan was cruciaal om de impact van de geïmplementeerde maatregelen op te volgen en te evalueren. Voor dit plan is een reeks mijlpalen vastgesteld om de noodzaak van eventuele wijzigingen te beoordelen en de uitvoering en het succes ervan te garanderen.

***

Gebied: Gezondheid, Digitaal, Data

Politieke maatregel: Het Nationale TeleHealth Centrum heeft het eerste Strategische Nationale Plan voor Telehealth (Plano Estratégico Nacional para a Telessaúde - [PENTS 2019-2022](#)) opgesteld. Het doel van PENTS was om een strategie te ontwikkelen voor het gebruik van telezorg, gebruikmakend van informatie- en communicatietechnologieën (ICT) als een hulpmiddel bij gezondheidsmanagement. Deze aanpak was erop gericht om de gezondheidssector in Portugal vooruit te helpen door de gezondheidsresultaten, de kwaliteit van leven en de operationele efficiëntie van het zorgsysteem te verbeteren.

Observaties: PENTS wordt beschouwd als een instrument voor het consolideren van de strategie voor de ontwikkeling van teleshoud. Het heeft bijgedragen aan de ontwikkeling van een visie voor teleshoud in Portugal door middel van overleg met deskundigen en belangrijke institutionele belanghebbenden, en het bevatte innovatieve voorstellen voor de duurzame groei van teleshoud.

***

Gebied: Data

Politieke maatregel: De [National Data Protection Commission \(CNPD\)](#) is een onafhankelijke administratieve entiteit met publiekrechtelijke rechtspersoonlijkheid en gezaghebbende bevoegdheden, bedoeld met administratieve en financiële autonomie, die naast de Assemblee van de Republiek opereert. De CNPD houdt toezicht op en zorgt voor naleving van de AVG, Wet 58/2019, Wet 59/2019 en Wet 41/2004, evenals andere wettelijke en regelgevende bepalingen met betrekking tot de bescherming van persoonsgegevens. Haar doel is het verdedigen van de rechten, vrijheden en garanties van individuen in de context van de verwerking van hun persoonsgegevens.

Observaties: De commissie zorgt ervoor dat de privacyrechten, ook op het gebied van gezondheid, worden gehandhaafd in overeenstemming met de EU- en nationale wetgeving.

NEDERLAND

Gebied: Gezondheid

Politieke maatregel: In het Akkoord Gezond en Actief Leven (GALA) werkt het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport samen met gemeenten, GGD's en zorgverzekeraars om een gezond en actief leven voor iedereen te bevorderen. Het GALA-akkoord schrijft voor welke stappen genomen moeten worden om ervoor te zorgen dat in 2040 een gezonde generatie opgroeit in een gezonde omgeving met een sterk sociaal netwerk. Het akkoord wil de huidige ongelijkheid verminderen door te investeren in de aanpak van kwetsbare groepen. Lokale en regionale samenwerking is essentieel in dit plan. Kijk voor meer informatie op: [Het Gezond en Actief Leven Akkoord](#).

Observaties: Het akkoord wil "ongelijk investeren voor meer gelijke kansen". Onderzoek heeft aangetoond dat personen met een lagere opleiding, een lager inkomen en/of een lagere sociale status gemiddeld een kortere levensduur en een kortere gezonde levensduur hebben. Het is daarom van groot belang voor de volksgezondheid om specifiek aandacht te besteden aan deze kwetsbare groepen.

***

Gebied: Digitaal

Politieke Maatregel: Alliantie Digitaal Samenleven is een initiatief van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Number Five Foundation en VodafoneZiggo om de Nederlandse samenleving meer digitaal inclusief te maken met behulp van een meerjarig actie- en leerprogramma. Door in gesprek te gaan met de mensen die het moeilijk hebben, willen ze de wensen en behoeften van de mensen bepalen en verbindingen leggen op lokaal en landelijk niveau. De alliantie richt zich op het leermateriaal dat er al is en maakt mensen bewust van het aanbod. Op deze manier worden vraag en aanbod bij elkaar gebracht. Als er een gat in het bestaande aanbod wordt ontdekt, worden de betrokken partijen bij elkaar gebracht om een nieuwe aanpak te bepalen. Kijk voor meer informatie op: [Alliantie Digitaal Samenleven](#).

Observaties: Het creëren van nieuw leeraanbod is niet altijd het juiste antwoord. Er zijn al veel aanbiedingen beschikbaar die erop gericht de digitale, gezondheids- en/of digitale vaardigheden van mensen te vergroten. Deze zijn echter vaak verspreid en moeilijk te vinden, juist voor de mensen die ze het meest zouden kunnen gebruiken. Door deze mensen actief in contact te brengen met de juiste organisaties en het juiste aanbod, kan een doelgroep worden bereikt die anders onbereikbaar zou blijven.

***

Gebied: Digitaal, Data

Politieke maatregel: In oktober 2023 startte de Nederlandse overheid de publiekscampagne 'Doe meer met Taal' waarin burgers worden gestimuleerd om hun digitale, taal- en rekenvaardigheden te verbeteren. De campagne maakt gebruik van tv- en radiocommercials, billboards en online advertenties om mensen bewust te maken van het belang van deze vaardigheden en van het gratis leeraanbod dat beschikbaar is. Burgers kunnen ervoor kiezen om hun vaardigheden online te oefenen, maar hebben ook de mogelijkheid om zich in te schrijven voor een gratis cursus bij hen in de buurt. De belangrijkste doelgroep van de campagne zijn autochtone Nederlandse volwassenen tussen de 20 en 49 jaar oud. Het leeraanbod richt zich op basisvaardigheden in het dagelijks leven en stelt de persoonlijke leerdoelen van de deelnemers centraal.

Observaties: Publiekscampagnes zijn een waardevol instrument om het bewustzijn over digitale en laaggeletterdheid te vergroten en burgers te informeren over leermogelijkheden. Bij voorkeur moet de doelgroep worden uitgebreid met oudere mensen en mensen met een migratieachtergrond, omdat dit de groepen zijn die het meest worstelen met opeenvolgend digitale vaardigheden en lage functionele geletterdheid. Kijk voor meer informatie op: [Doe meer met taal](#).

DUITSLAND

Gebied: Gezondheid

Politieke maatregel: Het Nationale Actieplan over Gezondheidsgeletterdheid benadrukt het probleem van de lage gezondheidsvaardigheden in Duitsland en noemt tegelijkertijd verschillende strategieën om gezondheidsgeletterdheid te verbeteren. De vier kerngebieden "leefomgeving", "gezondheidssysteem", "onderzoek" en "chronische ziekte" moeten worden aangepakt. Het onderwijssysteem moet bijvoorbeeld in staat worden gesteld om gezondheidsvaardigheden zo vroeg mogelijk te integreren. Tegelijkertijd moet de omgang met consumptie- en voedingsaanbiedingen worden verbeterd en moet de omgang met gezondheidsinformatie in de media worden vergemakkelijkt. Daarnaast is een aanbeveling van het rapport om de navigatie in het zorgsysteem in het algemeen te verbeteren om de transparantie voor patiënten te vergroten en administratieve obstakels in de toekomst te verminderen.

Observaties: Vroeg beginnen met het trainen van gezondheidsvaardigheden kan een succesvolle strategie zijn. Vooral op het kerngebied van de leefomgeving van patiënten moeten de vaardigheden worden uitgebreid om burgers in staat te stellen verantwoordelijk en goed geïnformeerd te handelen. Ook moet er bij het ontwikkelen van leermiddelen aandacht zijn voor navigatie door en binnen bestaande diensten.

***

Gebied: Data

Activiteiten: Het Duitse Ministerie voor Onderwijs en Onderzoek heeft een nieuw kennisknooppunt opgericht dat datageletterdheid als aandachtspunt heeft. Kijk voor meer informatie op: [link](#).

Observaties: In de afgelopen jaren is er in Duitsland uitgebreid onderzoek gedaan naar datageletterdheid. Nu is er een nieuwe ruimte voor actoren uit verschillende sectoren om kennis en informatie over datageletterdheid te delen. Het is bijvoorbeeld de bedoeling om een transparant platform te creëren waar verschillende onderwijsaanbiedingen te vinden zijn, samen met cijfers en statistieken over de geletterdheidsniveaus zelf. De aanbeveling die hieruit voortvloeit is dat kennisdragers in de publieke sfeer moeten worden gedicht en dat publieke belanghebbenden zich moeten aansluiten bij netwerken zoals de transfer hub om ervaringen uit te wisselen. Zo kunnen onderwerpen als datageletterdheid op meerdere niveaus tegelijk worden aangepakt. Met die gezamenlijke bundeling van krachten kan er regionaal of landelijk een educatief aanbod worden opgezet om het niveau van geletterdheid te verhogen.

SPANJE

Gebied: Digitaal

Politieke maatregel: Het doel van het [Recovery, Transformation and Resilience Plan](#) is om de opleiding en digitale inclusie van werknemers en alle burgers te garanderen, om het creëren van kwaliteitsbanen te bevorderen, de werkloosheid te verminderen, de productiviteit te verhogen en bij te dragen aan het dichten van genderkloven, sociale en territoriale verschillen. Het National Digital Skills Plan, dat is opgenomen in de Digitale Agenda 2026, maakt ook deel uit van het [Recovery, Transformation and Resilience Plan](#).

Regel 1 van het plan heeft als doel burgers te trainen in het digitale tijdperk door digitale basisvaardigheden universeel te maken. Om dit te doen, moet speciale nadruk worden gelegd op de groepen die het momenteel moeilijker vinden om deze vaardigheden te eigen te maken, zoals ouderen, mensen met een laag inkomen, mensen uit niet-stedelijke gebieden of mensen met een laag opleidingsniveau. Als onderdeel van deze maatregel heeft de Spaanse regering in oktober 2022 de [verdeling van bijna 30 miljoen euro voor digitale basisopleidingen](#) goedgekeurd: een netwerk van digitale opleidingscentra en klaslokalen, waarbij de doelgroep bestaat uit mensen ouder dan 55 jaar met een laag opleidingsniveau

Observaties: De belangrijkste observaties bij deze goede praktijk zijn het belang van het universeel maken van digitale basisvaardigheden, prioriteit geven aan training voor kansarme groepen, investeren in specifieke programma's voor ouderen, inspanningen integreren met herstel- en transformatieplannen en tot slot het instellen van voortdurende monitoring en effectevaluatie.

***

Gebied: Digitaal

Activiteiten: Op 15 februari 2013 keurde de Ministerraad de Digitale Agenda voor Spanje goed als regeringsstrategie om de digitale economie en samenleving in het land te ontwikkelen. Deze strategie werd aangenomen als de paraplu voor alle overheidsacties op het gebied van telecommunicatie en de informatiemaatschappij. De Agenda werd gezamenlijk geleid door het Ministerie van Energie, Toerisme en Digitale Agenda, en het Ministerie van Financiën and Publieke Administratie.

De agenda bevatte de routekaart voor informatie- en communicatietechnologieën (ICT) en elektronische administratie om te voldoen aan de doelstellingen van de Digitale Agenda voor Europa in 2015 en 2020, en specifieke doelstellingen voor de ontwikkeling van de digitale economie en samenleving in Spanje. De Digitale Agenda voor Spanje werd daarom ontworpen als een flexibel hulpmiddel dat, naast het aanpakken van deze doelstellingen, zich ook kan aanpassen aan de snelle technologische ontwikkeling die kenmerkend is voor de ICT-sector. Kijk voor meer informatie op: [Spaanse Digitale Agenda](#).

Observaties: De belangrijkste observaties bij deze goede praktijk zijn de volgende:

1. Bevorder de inzet van netwerken en diensten om digitale verbindingen te garanderen.
2. Ontwikkel de digitale economie voor groei, concurrentievermogen en internationalisering van Spaanse bedrijven.
3. Verbeter elektronische administratie en digitale overheidsdiensten .
4. Versterk het vertrouwen in de digitale wereld.
5. Stimuleer O&O&I in toekomstige industrieën.
6. Bevorder digitale inclusie en digitale geletterdheid, alsmede de opleiding van nieuwe ICT-professionals.

***

Gebied: Digitaal

Activiteiten: Het DDHealth-onderzoek wordt uitgevoerd om twee innovatieve en actuele aspecten aan te pakken waarvan wordt verondersteld dat ze bijdragen aan sociaaleconomische gezondheidsverschillen. Het eerste is de sociaaleconomische digitale kloof, die verwijst naar de grotere mogelijkheden en kansen om toegang te krijgen tot technologie en internet onder hogere sociale klassen in vergelijking met lagere. De tweede is gezondheidsgeliterdheid, die verwijst naar het vermogen van individuen om te voldoen aan de complexe eisen van gezondheidsbevordering en -handhaving in de moderne samenleving en deze te begrijpen. Kijk voor meer informatie op: [DDHealth Protocol](#).

Observaties: in 2022 werd op initiatief van het Spaanse Ministerie van Volksgezondheid een transversaal onderzoek uitgevoerd naar sociodemografische gezondheid, gezondheidsvaardigheden en de digitale kloof bij 2.000 volwassenen in de leeftijd van 50 tot 79 jaar die in Spanje woonden.

ROEMENIË

Gebied: Gezondheid

Activiteiten: Vaccinatie is een interventie die elk jaar miljoenen levens redt en meer dan 20 levensbedreigende ziekten kan voorkomen. Immunisatieprogramma's moeten zowel barrières voor het aanbod van vaccins en eerlijke distributie aanpakken, als ook barrières voor terughoudendheid ten aanzien van vaccinatie. De strategie die is goedgekeurd door de Roemeense regering en wordt uitgevoerd door het Ministerie van Volksgezondheid, het Huis van Nationale Zorgverzekering, ministeries en instellingen met een eigen gezondheidsnetwerk en lokale overheidsinstanties, heeft als doel om de maximale voordelen van vaccinatie te behalen door te zorgen voor gelijke toegang tot veilige en effectieve vaccinatiediensten. Kijk voor meer informatie op: [Hotărâre a Guvernului privind aprobarea Strategiei naționale de vaccinare în România pentru perioada 2023 - 2030. - Ministerul Sănătății \(ms.ro\)](#).

Observaties: Deze strategie is gericht op het versterken van de nationale capaciteit om de immunisatiedoelen te halen door de implementatie van levenslange vaccinatie aan te moedigen.

***

Gebied: Gezondheid, Digitaal, Data

Politieke maatregel: De regering van Roemenië heeft in november 2018 de 2030 Agenda voor de Duurzame Ontwikkeling van Roemenië aangenomen, opgesteld door het Departement voor Duurzame Ontwikkeling en met bijdrage van de Redactiecommissie, het Algemeen Secretariaat van de regering, ministeries en andere centrale instellingen, lokale overheden, regionale ontwikkelingsagentschappen, academische en universitaire forums, nationale onderzoeks- en ontwikkelingsinstituten, werkgeversorganisaties en vakbonden, de privésector en particuliere organisaties en andere maatschappelijke verenigingen en geïnteresseerde burgers. De strategie is gericht op drie dimensies van ontwikkeling (economisch, sociaal en ecologisch), waarbij de behoeften van burgers centraal staan door middel van innovatie, optimisme, weerstand en vertrouwen, op een eerlijke, efficiënte en evenwichtige manier, en dat alles in een schoon milieu. Het doel is om consistente overheidsacties te garanderen en de actieve deelname van alle relevante belanghebbenden te vergroten, inclusief burgerinitiatief. Kijk voor meer informatie op: <https://faolex.fao.org/docs/pdf/rom195029.pdf>.

Observaties: De implementatie van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's) zal worden gecontroleerd via hubs voor duurzame ontwikkeling, gevormd door experts.

***

Gebied: Gezondheid

Politieke maatregel: In december 2022 werd een gezondheidsprogramma met meerdere fondsen voor de gezondheidszorg goedgekeurd, gefinancierd door het European Social Fund+ (ESF+) and European Regional Development Fund (ERDF) en een lening van de European Investment Bank. De zeven prioriteiten die binnen dit programma zijn vastgesteld, hebben tot doel de capaciteit van het zorgsysteem te vergroten door inclusiever te zijn en tegelijkertijd alle burgers toegang te bieden tot hoogwaardige en veilige medische diensten. Daaronder valt ook de digitalisering van het zorgsysteem, omdat het IT-systeem verouderd is en aanzienlijke technische upgrades nodig heeft. De belangrijkste geconstateerde problemen zijn de slechte gegevensverzameling, het gebrek aan standaardisatie, de verminderde interoperabiliteit tussen IT-systemen, de verouderde IT-infrastructuur, het suboptimale gebruik van de verzamelde gegevens en het gebrek aan toegang tot de gegevens van de patiënt zelf.

Observaties: Stroomlijn de gegevensverzameling en SIS-interoperabiliteit met maatregelen zoals het National Observatory for Health Data (ONDS) en de Integrated Development of e-Health Solutions om de medische diensten voor burgers te verbeteren.

Activiteiten van digitale gezondheidsnetwerken en/of onderwijsorganisaties

Concept

Activiteiten van digitale gezondheidsnetwerken en/of onderwijsorganisaties verwijzen naar de acties, initiatieven en programma's die door deze entiteiten worden ondernomen in de context van digitale gezondheidszorg en onderwijs. Digitale gezondheidsnetwerken en onderwijsorganisaties spelen een cruciale rol in het bevorderen van digitale gezondheid en het moderniseren van onderwijs door de toepassing van technologie en data gestuurde benaderingen. Hun activiteiten zijn erop gericht om de gezondheidszorg te verbeteren, leerervaringen te vergroten en uiteindelijk bij te dragen aan betere resultaten voor individuen en gemeenschappen. In de volgende paragrafen wordt een lijst van activiteiten gepresenteerd, verdeeld per land.

PORTUGAL

Gebied: Gezondheid, Digitaal

Activiteiten: Het 'Competence Centre on Active and Healthy Ageing' van de Universiteit van Porto - [Porto4Ageing](#) - is een multidisciplinaire werkgroep op het gebied van ouder worden, digitale gezondheid, ondernemerschap en innovatie. De werkgroep bevordert netwerkactiviteiten (het opbouwen en beheren van nationale en internationale samenwerkingsnetwerken), onderzoek en innovatie (het ontwerpen en uitvoeren van nationale en Europese onderzoeks- en innovatieprojecten), training en capaciteitsopbouw voor de bevolking (bijv. studenten, professionals, zorgverleners, patiënten) en de validatie en opschaling van innovatieve oplossingen. Door het betrekken van een breed scala aan instellingen zet Porto4Ageing zich in voor het bevorderen van lokale samenwerking en het verbeteren van het ecosysteem voor zorginnovatie, waarbij bestaande knelpunten worden overwonnen. Dit wordt bereikt door het stimuleren van samenwerkingen met een grote impact, het faciliteren van kennisuitwisseling en het uitbreiden van de resultaten.

Observaties: De empowerment van burgers en professionals is essentieel voor de ontwikkeling en het succes van innovaties die de levenskwaliteit van de bevolking verbeteren. Stimuleer samenwerking tussen verschillende instellingen om het ecosysteem van zorginnovatie te versterken, lokale convergentie te bevorderen en bestaande knelpunten te overwinnen, waardoor de impact van initiatieven als Porto4Ageing wordt gemaximaliseerd. Enkele mogelijke ideeën zijn:

- Het opzetten van een samenwerkingsplatform dat universiteiten, onderzoeksinstituten, zorgverleners en belanghebbenden uit de industrie samenbrengt in een uniform kader.

- Het bevorderen van de uitwisseling van kennis en goede praktijken tussen instellingen binnen het ecosysteem van de gezondheidszorg.
- Een stimulerende beleidsomgeving creëren die innovatie en ondernemerschap in de gezondheidszorg ondersteunt.

***

Gebied: Data

Activiteiten: "Data Literate" is een Erasmus+ project gericht op het trainen van docenten in het voortgezet onderwijs in digitale informatiegeredetheid om misinformatie te identificeren en om te gaan met informatie-overload. Het project richt zich op het creëren van een programma voor het ontwikkelen van vaardigheden, waaronder een online cursus voor docenten en schoolleiders. En de ontwikkeling van een strategisch plan en een praktische gids voor digitale geletterdheid.

Observaties: Door actief bij te dragen aan de professionele ontwikkeling van leerkrachten op het gebied van digitale informatiegeredetheid en door middel van een holistische en gezamenlijke aanpak die schoolgemeenschappen en deskundigen op het gebied van educatie en datageletterdheid samenbrengt, zal het project de door COVID-19 aan de orde gestelde specifieke uitdagingen voor het Europese onderwijs aanpakken. Tegelijkertijd zal het project het voorstel van de Commissie ondersteunen om de lopende inspanningen te consolideren en de Europese onderwijsruimte verder te ontwikkelen door basisvaardigheden, waaronder digitale vaardigheden, te verbeteren, internationale samenwerking tussen onderwijsinstellingen te vergemakkelijken en te zorgen voor mogelijkheden voor continue professionele ontwikkeling voor leerkrachten en opleiders.

NEDERLAND

Gebied: Digitaal, Gezondheid, Data

Activiteiten: Stichting *Digisterker* biedt educatieve programma's aan voor zowel jongeren als volwassenen om hun kennis en begrip van de digitale datasamenleving en digitale competenties te vergroten. Hun programma's zijn gemaakt vanuit een maatschappelijk perspectief en hebben als doel mensen de zelfstandigheid, veiligheid en het vertrouwen te geven om te werken met digitale diensten van maatschappelijke organisaties, met name die van de overheid. Één van de programma's van *Digisterker* heet *DigiVitaler*, dat cursussen aanbiedt over digitale zorgonderwerpen zoals medische websites, gezondheidsapplicaties, online gezondheidsportalen en videoconsultatie. *Digivitaler* zal deel uitmaken van het online educatieve programma van de Nederlandse openbare bibliotheken, zodat de bibliotheken en hun bezoekers onbeperkt gebruik kunnen maken van het lesmateriaal. Voor meer informatie: [Digivitaler](#)

Observaties: Het verspreiden van leeraanbiedingen via bibliotheken of andere openbare voorzieningen is een goede manier om mensen te bereiken met een lager inkomen of zonder

toegang tot digitale apparaten of internet. Daarnaast is het belangrijk om ervoor te zorgen dat deze kansarme groepen weten dat dit leeraanbod beschikbaar is en waar ze het kunnen vinden, evenals de voordelen van het verbeteren van deze vaardigheden.

***

Gebied: Data

Activiteiten: [Oefenen.nl](https://oefenen.nl) is een online platform waar mensen hun taal-, reken-, computer- en internetvaardigheden kunnen oefenen en verbeteren, maar ook leren over zaken als een gezonde levensstijl, duurzame keuzes en verstandige financiële beslissingen. Het biedt een platform waar (jong)volwassenen belangrijke levensvaardigheden kunnen oefenen om zelfvertrouwen en vaardigheid op te doen. Mensen kunnen een gratis account voor zichzelf maken en organisaties kunnen een licentie aanschaffen om toegang te krijgen tot een opvolgsysteem en extra materiaal. Op dit moment hebben 350 organisaties zo'n licentie, waaronder bibliotheken, gemeentes, scholen, sociale werkvoorzieningen, immigratiecentra, penitentiaire inrichtingen en bedrijven. Oefenen.nl werkt samen met haar klantorganisaties om nog beter aan te sluiten bij de wensen en behoeften van de doelgroepen.

Observaties: Samenwerken met instituten en organisaties die een nauwe band hebben met de doelgroep is een goede manier om ervoor te zorgen dat het leeraanbod de juiste mensen bereikt en voldoet aan hun behoeften en doelen.

***

Gebied: Digitaal, Gezondheid, Data

Activiteiten: [Steffie](https://steffie.nl) is een stripfiguur die ingewikkelde onderwerpen op een begrijpelijke manier uitlegt. De thema's zijn heel divers en omvatten onderwerpen zoals een bezoek aan de huisarts, het gebruik van DigiD (het Nederlandse digitale identificatiesysteem), videobellen, het gebruik van een mobiele telefoon, het afsluiten van een zorgverzekering en nog veel meer. Hoewel de stijl soms kinderlijk lijkt, is Steffie gericht op volwassenen van alle leeftijden en is het een zeer populair platform, met meer dan een miljoen bezoekers per jaar.

Opmerkingen: Moeilijke onderwerpen op een leuke en makkelijk te begrijpen manier uitleggen is van vitaal belang als je je richt op mensen met een lagere leesvaardigheid en/of onderwijsachtergrond. Het vermindert de schaamte van onwetendheid die sommige mensen voelen en stimuleert hen om te leren.

DUITSLAND

Gebied: Gezondheid

Activiteiten: Binnen het aanbod van het [Deutsches Netzwerk Gesundheitskompetenz](https://dngk.de) (DNGK) kunnen geïnteresseerden informatie krijgen over verschillende gezondheidsdiensten. De DNGK biedt een overzicht van betrouwbare aanbieders, evenals workshops en projecten

gericht op het verbeteren van de gezondheidsvaardigheden van de bevolking. De DNGK houdt zich bijvoorbeeld bezig met onderwerpen als drempelvrije gezondheidscommunicatie of media in de gezondheidssector, over welke onderwerpen men zich gemakkelijk online kan informeren. Daarnaast vind je er precieze definities en een lijst met belangrijke actoren op het gebied van gezondheidsvaardigheden.

Observaties: Het is belangrijk om burgers door middel van gebundelde informatie te laten zien hoe ze betrouwbare gezondheidsdiensten kunnen herkennen en hoe ze er mee om kunnen gaan. Het is aan te raden om vooraf termen en hulpmiddelen te categoriseren, zodat de verschillende inhouden gespreid kunnen worden aangeboden voor verschillende doelgroepen.

***

Gebied: Digitaal

Activiteiten: Het [initiatief D21](#) is een non-profit netwerk die elk jaar informatie geeft over Duitslands digitale geletterdheidsniveaus. Ze doen onderzoek en analyses en informeren het publiek via de publicatie van verschillende artikelen. Op deze manier draagt het initiatief ook bij aan het educatieve aanbod, dat met gratis toegankelijke materialen op het gebied van digitale geletterdheid wordt verrijkt.

Observaties: Het geven van transparante informatie over de huidige vaardigheidsniveaus in een land is essentieel om het onderwijsaanbod te kunnen plannen. Het is dus zeer wenselijk om institutionele actoren in contact te brengen met dergelijke initiatieven om het onderwijsaanbod beter af te stemmen op de huidige uitdagingen bij het gebruik van digitale methoden. De jaarlijkse D21-studie kan bijvoorbeeld worden gebruikt als ondersteunend document voor besluitvorming op lokaal, regionaal en nationaal niveau.

SPANJE

Gebied: Gezondheid

Activiteiten: ASISPA is een organisatie die uitgebreide zorg biedt aan mensen in kwetsbare situaties. Het project [#StopBrechaDigital](#) is gericht op ouderen om hen dichterbij en in contact te brengen met nieuwe informatie- en communicatietechnologieën door middel van een compleet programma voor digitale empowerment dat bestaat uit 20 workshops, zinvolle activiteiten en een verspreidingscampagne. Binnen het trainingsprogramma bevinden zich workshops over digitale, gezondheids- en datageletterdheid. Aan bod komen onderwerpen als digitale identiteit: **gegevensbescherming** en privacy, het gebruik van internet zonder voorkennis, het vergemakkelijken van **digitale administratieprocedures**, persoonlijke gezondheid met gebruik van technologie of gezondheid in de cloud om te weten hoe je online **medische afspraken** en vaccinatieschema's beheert en andere informatie over ziekenhuiszorg en gespecialiseerde geneeskunde.

Observaties: De belangrijkste aanbevelingen op basis van deze goede praktijk zijn de volgende: richt je op ouderen om de digitale kloof bij deze kwetsbare groep te overbruggen door een uitgebreid trainingsprogramma te onderhouden waarin aspecten van digitalisering, gezondheid en privacy en gegevensbeveiliging aan bod komen.

***

Gebied: Gezondheid, Digitaal

Activiteiten: Het algemene doel van SWEET HOME is het openen van een nieuwe wereld van kansen en mogelijkheden voor mensen met een beperking (syndroom van Down, blind- en slechthorendheid, spierdystrofie, Alzheimer, taaislijmziekte, nierziekte) om een zo zelfstandig, autonoom, comfortabel en stimulerend mogelijk leven te kunnen leiden in hun eigen huis. Er leven ongeveer 80 miljoen mensen met een beperking in de EU. Dit is meer dan 15% van de Europese bevolking. Verschillende soorten aandoeningen leiden tot verschillende beperkingen en behoeften. Onder de betrokkenen leeft de wens om een actiever, zelfbepaald, onafhankelijk en sociaal geïntegreerd leven te kunnen leiden in een huis dat volledig is aangepast aan iemands persoonlijke behoeften. Moderne technologieën kunnen hierbij helpen! Slimme technologische hulpmiddelen zijn tegenwoordig over het algemeen beschikbaar en betaalbaar, maar de benodigde kennis ontbreekt vaak: fabrikanten van slimme technologieën zijn niet op de hoogte van de specifieke behoeften van mensen met een beperking; en mensen met een beperking en hun verzorgers weten over het algemeen niet welke technologieën er bestaan. Kijk voor meer informatie op: [My sweet Smart home](#).

Observaties: Het openen van nieuwe kansen en mogelijkheden voor mensen met een beperking en speciale behoeften om een meer onafhankelijk, autonoom, veilig, gezond, comfortabel en stimulerend leven te leiden in hun eigen huis is nodig, omdat het noodzakelijk is om betere levensomstandigheden te creëren voor mensen met een beperking, gericht op hun dagelijks leven en het bereiken van een meer autonoom, onafhankelijk en gezond leven, waardoor een meer gelijkwaardige samenleving ontstaat waarin alle mogelijke discriminatie wordt weggenomen.

***

Gebied: Gezondheid, Digitaal

Activiteiten: Het project [Pharaon](#) wil de basis leggen en de technologische uitdagingen aangaan die de vergrijzing van de bevolking de komende decennia met zich mee zal brengen, door de ontwikkeling van pilot ervaringen in verschillende Europese steden. Het algemene doel van het project is om ondersteuning te bieden aan de vergrijzende bevolking van Europa en Spanje door digitale diensten, apparaten en hulpmiddelen te integreren in open platforms die gemakkelijk kunnen worden ingezet met behoud van de waardigheid van ouderen en het vergroten van hun onafhankelijkheid, veiligheid en mogelijkheden. Het project zal gebruik maken van een reeks digitale hulpmiddelen, waaronder verbonden apparaten (bijv. het internet der dingen, IoT), kunstmatige

intelligentie, robotica, cloud en edge computing, slimme wearables, big data en intelligente analyses die geïntegreerd zullen worden om gepersonaliseerde en geoptimaliseerde gezondheidszorg te bieden.

Observaties: De pilots zijn erop gericht technologie toegankelijker en gebruiksvriendelijker te maken voor ouderen, het vertrouwen van mensen in technologieën te vergroten en hen te betrekken bij de evaluatie van producten en diensten, om deze verder te verbeteren en aan te passen.

ROEMENIË

Gebied: Digitaal

Activiteiten: De *conditio sine qua non* voor een onderwijssysteem dat is aangepast aan de 21e eeuw is het recht op kwalitatief goed digitaal onderwijs. Na te hebben geëxperimenteerd met nieuwe manieren om kennis over te dragen, door de overgang naar digitaal en hybride onderwijs, investeringen in infrastructuur en digitale educatieve inhoud, heeft het Academisch Genootschap van Roemenië een openbaar beleidsrapport ([Digitalizarea-Educatiei.pdf \(romaniacurata.ro\)](#)) opgesteld met als doel het onderwerp digitaal onderwijs weer op de publieke agenda te zetten en om het Ministerie van Onderwijs te bewegen tot het maken van een eigen “röntgenfoto”, ter onderbouwing van de sectorale bepalingen in de nieuwe wetgeving met betrekking tot pre-universitair onderwijs.

Observaties: Het waarborgen van het recht op digitale apparatuur die toegang biedt tot open onderwijsbronnen in meerdere formaten is essentieel, evenals het reguleren van gemixt leren en het organiseren van programma's voor bijscholing waarbij geprofiteerd wordt van het voordeel van technologie.

***

Gebied: Digitaal, Gezondheid, Data

Activiteiten: Mensen willen een betere kwaliteit van leven, en technologie kan daarbij helpen. De Faculteit of Politieke, Administratieve en Communicatiewetenschappen van de Babeş-Bolyai Universiteit startte de digitale transformatie in Cluj-Napoca door middel van [Digital Cluj - Strategia de Dezvoltare Digitală a Municipiului Cluj-Napoca](#) waarbij burgers, de publieke sector, de academische omgeving, particuliere bedrijven, clusters, non-profitorganisaties en innovatiecentra betrokken zijn. Het succes van deze strategie wordt bepaald door het vermogen van het smart community platform om een dynamiek op te bouwen die het genereren, selecteren, implementeren en strategisch integreren van digitaliseringsinitiatieven mogelijk maakt.

Observaties: Het is belangrijk om de implementatie van de strategie van het Innovatiebureau te monitoren, evalueren en bij te werken, waarin de geïnteresseerde vertegenwoordigers van

de gemeenschap zitting hebben. De evaluatie van de status van de projecten kan continu gedurende het jaar worden uitgevoerd, en ter gelegenheid van de Cluj Annual Digital Transformation Challenge zal de CIO (Cluj Innovation Camp) een gedetailleerd verslag presenteren over de mate van implementatie en de planning voor het volgende jaar.

***

Gebied: Digitaal, Gezondheid, Data

Activiteiten: De Nationale Autoriteit voor de Bescherming van de Rechten van Personen met Bependingen (ANPDPR) en het Ministerie van Werk en Sociale Solidariteit (MMSS) voeren een project uit, medegefinancierd door het European Regional Development Fund via het Competitiveness Operational Programme 2014-2020. Het doel is de ontwikkeling en implementatie van een gecentraliseerd nationaal platform voor het verzamelen, opslaan en verspreiden van informatie over personen met een beperking (volwassenen en kinderen) voor centrale en lokale overheden, individuen en institutionele partners. Kijk voor meer informatie op: [Sistem Național de Management privind Dizabilitatea - Autoritatea Pentru Digitalizarea Romaniei \(gov.ro\)](http://Sistem Național de Management privind Dizabilitatea - Autoritatea Pentru Digitalizarea Romaniei (gov.ro).).

Observaties: Stroomlijning van de activiteiten van de betrokken instellingen door de invoering van een computersysteem voor casemanagement.

***

Gebied: Digitaal, Gezondheid, Data

Activiteiten: [RegInterMed](#) is een project in de implementatiefase over het opzetten van een IT-systeem voor gezondheidsregisters, met de Autoriteit voor de Digitalisatie van Roemenië and het Ministerie van Volksgezondheid als partners (partnerschapsleider en begunstigde). Door RegInterMed te realiseren wordt het gebruik van digitale gezondheidssystemen en de koppeling met andere IT-platforms op het gebied van eHealth vergroot. Andere doelstellingen zijn de ontwikkeling van een geïntegreerd informatiesysteem op het gebied van gezondheid door de implementatie van duurzame eHealth-oplossingen en integratie in bestaande online gezondheidsplatforms op Europees niveau.

Observaties: Het verbeteren van de actieve participatie van patiënten met digitale gezondheidszorg is essentieel. Toegang tot informatie over de geschiedenis van elke patiënt, evenals het opsporen van mogelijke onderbrekingen van de gegeven behandelingen, gecentraliseerd in een database, kan leiden tot het nemen van een optimale medische beslissing. Omdat de database echt en actueel is, is het mogelijk om statistieken te maken in relatie tot het beleid van het Ministerie van Volksgezondheid.

***

Gebied: Digitaal, Gezondheid, Data

Activiteiten: Het Ministerie van Volksgezondheid (MOH), als projectleider en begunstigde, implementeert samen met de Autoriteit voor de Digitalisering van Roemenië, via een project gefinancierd uit externe niet-terugvorderbare fondsen en uit de staatsbegroting, een IT-systeem voor monitoring, documentatie, medische gegevensuitwisseling in noodsituaties, de raadpleging en/of het verlenen van de second opinion op afstand en ondersteuning van de processen met betrekking tot de activiteiten van anesthesie and intensieve therapie (ATI); [Sistem Informativ pentru Evidența Clinică a sectiilor A.T.I. \(S.I.E.C.-A.T.I.\)](#). De bestaande of toekomstige IT-systemen of -toepassingen van de lidstaten zullen met dit systeem kunnen samenwerken. Door de implementatie van het Uniforme Elektronische Klinische Informatiesysteem voor Anesthesie en Intensieve Therapie (SIEC-ATI) neemt de kwaliteit van de medische zorg toe en wordt de toegang van burgers tot medische diensten vergemakkelijkt.

Observaties: Het is noodzakelijk om meer gebruik te maken van ICT in de directe communicatie tussen het Ministerie van Volksgezondheid en de belangrijkste achttien volwassenen en pediatrische ziekenhuizen in Roemenië (spoedhulp en regionale centra). Hetzelfde geldt voor de samenwerking van de systemen in de ATI-afdelingen en operatiekamers in een nationaal ATI-netwerk, om te kunnen analyseren en "real-time" beslissingen te kunnen nemen.

Sociale grassroots initiatieven

Concept

"Sociale grassroots-initiatieven" verwijzen naar projecten, activiteiten of bewegingen die op lokaal niveau ontstaan en worden aangestuurd om sociale problemen aan te pakken of positieve verandering in de gemeenschappen te bevorderen. Sociale grassroots-organisaties en initiatieven worden gekenmerkt door hun bottom-up benadering, wat betekent dat ze worden geïnitieerd en uitgevoerd door leden van de gemeenschap zelf. Ze vertrouwen vaak op de actieve betrokkenheid en deelname van leden van de gemeenschap, vrijwilligers en lokale middelen om hun doelen te bereiken.

Deze initiatieven spelen een cruciale rol bij het stimuleren van sociale verandering en het versterken van gemeenschappen, omdat ze individuen in staat stellen verantwoordelijkheid te nemen voor de kwesties die voor hen het belangrijkste zijn en actief te werken aan oplossingen. Ze zijn een krachtig instrument voor het bevorderen van sociale inclusie, burgerbetrokkenheid en collectieve actie aan de basis.

In de volgende subhoofdstukken wordt per land een lijst met maatregelen gepresenteerd.

PORTUGAL

Gebied: Digitaal

Activiteiten: Het DigiLife - Digital Life Learning (in het Portugees: Literacia digital ao longo da vida) heeft tot doel een toolkit en trainingen te ontwikkelen om de digitale vaardigheden van ouderen te verbeteren, met actieve medewerking van jonge universiteitsstudenten. Het project wil de uitwisseling tussen generaties bevorderen en tegelijkertijd werkervaringen opdoen voor jonge studenten. Deze ervaringen met het delen van kennis zullen worden erkend door het toekennen van micro-credentials binnen het kader van Digitale Geletterdheid. Het project begon in november 2022 en zal 26 maanden duren. DigiLife wordt gefinancierd door het Erasmus+ programma: KA220-ADU - Partnerschappen voor Samenwerking in volwasseneneducatie, ondersteund door de Europese Commissie.

Observaties: het is belangrijk om de levenskwaliteit van ouderen te verbeteren door middel van digitale geletterdheid en intergenerationeel leren, zoals het DigiLife initiatief op twee belangrijke manieren laat zien:

- Uitgebreid onderzoek en behoeften evaluaties uitvoeren om een beter inzicht te krijgen in de uitdagingen en wensen van ouderen op het gebied van digitale geletterdheid.
- Implementeer gestructureerde digitale vaardigheidstrainingsprogramma's voor ouderen om hen in staat te stellen een onafhankelijker leven te leiden.
- Integreer mogelijkheden voor coaching en onderwijs in universitaire curricula om digitale kennisoverdracht naar ouderen te vergemakkelijken.

***

Gebied: Data, Gezondheid

Activiteiten: Het project "Improving Digital Empowerment for Active Healthy Living" (IDEAHL) is gericht op het ontwikkelen en testen van nieuwe modellen en interventiebenaderingen op het gebied van (digitale) gezondheidsvaardigheden door middel van de co-creatie van een alomvattende en inclusieve strategie van de Europese Unie (EU) voor digitale gezondheidsvaardigheden. Het hoofddoel van het project is om EU-burgers in staat te stellen digitale technologieën te gebruiken, zodat ze een actievere rol kunnen spelen bij het beheren van hun eigen gezondheid en welzijn, en tegelijkertijd sociale innovatie-instellingen te ondersteunen bij persoonsgerichte zorgmodellen. De specifieke doelstellingen van het project omvatten: Het bevorderen van kennisdeling - het opzetten van een netwerk van "kampioenen" en "overlevers" die zijn geïdentificeerd door middel van goede praktijken op het gebied van data en digitale gezondheidsgeletterdheid. Het betrekken van belanghebbenden, waaronder gezondheidssectoren en niet-gezondheidssectoren zoals onderwijs, innovatie, sociale diensten, medische industrie, media, etc., samen met burgers en gebruikers, bij het co-creëren, plannen, implementeren en evalueren van de strategie, met een focus op kwetsbare groepen. Zorgen voor politieke steun op lokaal, nationaal en Europees niveau.

Observaties: Het is belangrijk om het gemeenschappelijke EU monitoringmodel en de indicatoren voor niveaus van gezondheidsvaardigheden te ondersteunen.

NEDERLAND

Gebied: Digitaal, Gezondheid

Activiteiten: Digitale vaardigheden zijn niet alleen belangrijk voor burgers, maar zijn ook van vitaal belang voor mensen die in de gezondheidszorg werken. Digitale vooruitgang in de gezondheidszorg maakt telezorg mogelijk, geeft patiënten meer mogelijkheden en verlaagt de werkdruk voor werknemers, maar een gebrek aan kennis en vaardigheden onder zorgprofessionals kan deze voordelen in de weg staan. [Digivaardig in de Zorg](#) is een initiatief dat zich inzet om de digitale vaardigheden in de zorg te verbeteren, zodat de voordelen van digitale gezondheidszorg volledig kunnen worden benut. Ze bieden een platform met zelftests en leermateriaal voor zorgprofessionals om hun kennis over digitale technologieën in hun sector te verbeteren, evenals tips en tools voor managers, projectleiders en digicoaches.

Observaties: digitale gezondheidsgeletterdheid is alleen waardevol als de kwaliteit, kwantiteit, toegankelijkheid en betaalbaarheid van het digitale zorgaanbod gegarandeerd kunnen worden. Het leeraanbod voor digitale en gezondheidsvaardigheden moet daarom verder gaan dan burgers en zich uitstrekken tot zorgprofessionals, beleidsmakers en ontwikkelaars, inclusief informatie over de behoeften en gebreken van de meest kwetsbare groepen.

***

Gebied: Gezondheid, Digitaal

Activiteiten: [Helpdesk Digitale Zorg](#) biedt mensen hulp bij digitale vragen die kunnen ontstaan tijdens een behandeling of contact met een arts. Mensen kunnen de hulplijn bellen, een e-mail sturen of online handleidingen en instructievideo's vinden. Het idee voor de helpdesk ontstond in 2020, toen de oprichter de kansen van digitalisering in de gezondheidszorg zag, maar ook de uitdagingen die het met zich mee zou brengen voor een grote groep burgers. Twee jaar later werd de stichting opgericht. Hun doel is om eHealth voor iedereen toegankelijk te maken.

Observaties: Een directe hulplijn waarmee mensen contact kunnen opnemen kan een barrière overbruggen voor mensen die minder vaardig zijn in eHealth-vaardigheden, maar niet actief willen of kunnen deelnemen aan een leeraanbod. Rechtstreeks contact kan mensen helpen met een vraag of probleem en de toegang tot het zorgsysteem verbeteren.

***

Gebied: Gezondheid

Activiteiten: In een maatschappij waar ongezonde keuzes in leefstijl momenteel de norm zijn, streeft stichting [Je Leefstijl als Medicijn](#) naar een verschuiving in de manier waarop gezondheidszorg wordt benaderd. Zij geloven dat we, in plaats van symptomen te bestrijden met medicijnen, ons moeten richten op het helpen van mensen om gezonder te leven en op het voorkomen van chronische ziekten, overgewicht en lichamelijke en geestelijke gezondheidsproblemen die onze huidige westerse leefstijl ons brengt. De stichting biedt een platform dat mensen ondersteunt bij het behouden van een gezonde leven. Ze zorgen voor bewustwording via sociale media, bieden online begeleiding, kookworkshops en krachtinstructies en organiseren lezingen, debatten en congressen.

Observaties: Nu leefstijl gerelateerde gezondheidsproblemen snel toenemen, is er een verandering nodig in het zorgbeleid. Waar we momenteel gezondheidsproblemen oplossen op het moment dat ze zich voordoen, moeten we ons meer richten op gezondheidsbevordering en ziektepreventie. Onderzoek in het licht van het TRIO-project geeft aan dat dit momenteel de gebieden zijn waar mensen het meest mee worstelen, maar dat professionals in de gezondheidszorg vaak niet zijn toegerust om het probleem bij de bron aan te pakken.

DUITSLAND

Gebied: Digitaal

Activiteiten: Het Adult Education Centre of the district of Fulda biedt een breed scala aan IT-cursussen en workshops over digitale basisvaardigheden voor bijna alle doel- en leeftijdsgroepen. Geïnteresseerden kunnen op de website van de VHS Fulda kiezen uit verschillende cursussen op IT-gebied. Hieronder valt ook de "Digitaltreff" (digitale bijeenkomst), waar steeds nieuwe digitale basisvaardigheden worden aangeleerd. Deze maand is er bijvoorbeeld een lokale cursus in een gemeenschap over het onderwerp "Basics voor het dagelijkse digitale leven". Kijk voor meer informatie op: <https://de.digitalscouts.eu/> <
<https://smartcity.muehlhausen.de/digital-lotse/>

Observaties: Digitaal leren en trainen is vooral waardevol als het peer-to-peer gebeurt. Daarom zou het aanbod van digitale verkenner/begeleiders algemeen moeten worden opgezet in Duitse of Europese gemeenten, vooral als die gemeenten in de periferie liggen, waar het potentieel van digitale gezondheidszorg nog groter is. Als deze educatieve aanbiedingen voor trainers algemeen bekend of erkend zouden zijn, zou er ook een groter netwerkeffect teweeggebracht kunnen worden. Dus vooral in dit opzicht zouden institutionele actoren hun krachten moeten bundelen om een dergelijk aanbod in het hele land op te zetten.

Here is the translation of the provided text into Dutch:

***

Gebied: Digitaal

Activiteiten: Verschillende steden in Duitsland plannen of voeren al lokale projecten uit waar mensen van verschillende leeftijdsgroepen formeel kunnen worden opgeleid om als digitale scouts/gidsen te werken. Omdat peer-to-peer leren een belangrijke rol speelt bij digitale of data-gerelateerde kwesties, is het ook de taak van de gidsen om de angst bij toekomstige deelnemers weg te nemen. Zo kunnen de gidsen zeer waardevolle begeleiding en hulp bieden aan ouderen bij het gebruik van digitale tools en diensten in het dagelijks leven. In dit kader kunnen de gidsen zelf veel leren dat ze anderen kunnen leren, zowel tijdens specifieke officiële workshops als in hun dagelijkse leefomgeving. Voor informatie: <https://de.digitalscouts.eu> , <https://smartcity.muehlhausen.de/digital-lotse>

Observaties: Digitaal leren en trainen is bijzonder waardevol wanneer het plaatsvindt in een peer-to-peer-modus. Digitale scouts/gidsen zouden over het algemeen moeten worden opgericht in Duitse of Europese gemeenten, vooral als deze gemeenten zich in de periferie bevinden, waar het potentieel van digitale gezondheidsdiensten nog groter is. Ook zou een groter netwerkeffect kunnen worden bereikt als deze trainingsmogelijkheden voor trainers algemeen bekend of erkend zouden zijn. Het is daarom juist in dit opzicht dat institutionele actoren de krachten moeten bundelen om dergelijke diensten landelijk op te zetten.

SPANJE

Gebied: Digitaal, Gezondheid

Activiteiten: Obra Social "La Caixa" promoot programma's voor actief ouder worden die het dagelijkse leven van ouderen helpen verbeteren, met speciale aandacht voor de meest kwetsbaren, altijd gebaseerd op waarden als menselijke waardigheid, humanisme en solidariteit. Sommige van de aangeboden workshops hebben betrekking op computervaardigheden, het maken en ontwerpen van tekstdocumenten, het retoucheren van foto's en digitale presentaties of het leren surfen op internet om het voor gebruikers gemakkelijker te maken om administratieve en persoonlijke procedures via internet uit te voeren, doktersafspraken te maken, bioscoopkaartjes of vliegtickets te kopen, enz. Voor meer informatie: [Fundación la Caixa: Improving digital skills in older people](#)

Observaties: Het bevorderen van trainingsprogramma's over actief ouder worden die vooral gericht zijn op digitale vaardigheden en het bevorderen van onafhankelijkheid en het afstemmen van de programma's op de individuele behoeften van de deelnemers is noodzakelijk.

***

Gebied: Gezondheid, Digitaal

Activiteiten: De [Fundación Poncemar is](#) een non-profitorganisatie die actief is in de stad Lorca (Murcia). Haar belangrijkste doel is het verzorgen, ondersteunen, bijstaan en hulp bieden aan ouderen in deze stad die middelen ontberen en in nood verkeren.

De stichting staat onder toezicht van het regionale protectoraat en is geregistreerd in het Stichtingenregister van de regio Murcia onder nummer 18, geclassificeerd als een liefdadigheidsinstelling. Daarnaast wordt deze entiteit bestuurd door een Raad van Toezicht die bestaat uit vier trustees.

Voor de Poncemar Foundation verdienen alle bejaarde burgers een kwaliteitsbijstand die is afgestemd op hun behoeften, ongeacht hun inkomensniveau of economische middelen. Deze hulp moet het welzijn en de levenskwaliteit garanderen van de ouderen in de gemeente die van onze diensten gebruik maken.

Observaties: De Stichting voert haar eigen sociaal-arbeidsintegratieprogramma uit, gericht op jongeren die uitgesloten dreigen te worden en mensen met een handicap. Via het Special Employment Center bevordert de stichting de indienstneming van degenen die aan dit programma deelnemen en houdt ze toezicht op hun ontwikkeling in de banen die hun worden toegewezen.

***

Gebied: Digitaal

Activiteiten: De Fundación Cibervoluntarios faciliteert de verwerving van digitale vaardigheden voor duizenden mensen per jaar op een vriendelijke, eenvoudige, praktische en gratis manier.

Ze richten zich vooral op individuen in situaties van digitale kwetsbaarheid, zoals ouderen, vrouwen, kleine en middelgrote ondernemingen, zelfstandigen en ondernemers, plattelandsbewoners, migranten, mensen met een handicap, minderjarigen en kleine entiteiten en NGO's. Ze geloven in technologie als hefboom om alle ongelijkheden weg te werken, rechten te versterken en de kansen en levenskwaliteit voor iedereen te verbeteren. Projecten zoals ConectaDOS hebben als doel de digitale kloof tussen generaties te dichten door ouderen in workshops digitale vaardigheden aan te leren.

Observaties: Dit programma is ontworpen om ouderen te trainen in het gebruik van technologie. Het is gericht op het bieden van oplossingen aan senioren, door hen de nodige hulpmiddelen te bieden om zich aan te passen in een steeds veranderende digitale omgeving.

ROEMENIË

Gebied: Digitaal, Data

Activiteiten: In de gemeente Iași is een project gestart, gefinancierd door het Administrative Capacity Operational Program, om de interne administratieve procedures met betrekking tot de begunstigden van openbare diensten te optimaliseren. Dit initiatief behelst de implementatie, op het niveau van ondergeschikte instellingen, van begunstigden van het project (Directorate of Social Assistance, Nursery Department, Iași National Athenaeum, "Regina Maria" Municipal Museum, "Mihai Ursachi" House of Culture, Junimea Publishing House, 77 school and preschool education units), van een nieuw en innovatief concept van web gebaseerd multi-institutioneel digitaal ecosysteem gebaseerd op cloud computing technologie. Via het elektronische portaal, beschikbaar vanaf december 2023, worden burgers alternatieven geboden voor communicatie op afstand (aanvragen, verzoekschriften, certificaten, enz.). Voor meer info: [Municipiul Iași implementează proiectul Digital.IASI, cod SIPOCA/MySMIS 1253/154770, finantat în cadrul Programului Operațional Capacitate Administrativă \(primaria-iasi.ro\).](#)

Observaties: het is raadzaam om de vaardigheden van het personeel te ontwikkelen om IT-oplossingen te gebruiken en te beheren (interinstitutioneel communicatieplatform, platform voor samenwerking om exclusieve vaardigheden uit te oefenen, platform voor identiteitsbeheer, platform voor elektronische handtekeningen, databases).

***

Gebied: Digitaal, Data

Activiteiten: Sinds 2019 heeft de gemeente Iași een Digitale Transformatie Strategie ([Iași Smart City, Strategia de Transformare Digitală a Municipiului Iași \(iasismartcity.ro\)](#)) bestuurd door de Digital Council for Digital Transformation of the Municipality of Iași, gevormd door vertegenwoordigers van de academische omgeving, de zakelijke omgeving, het maatschappelijk middenveld en de lokale overheid. Zoals gedefinieerd door de Europese

Commissie, in de ontwikkelingsstrategie, wordt het concept Smart City (de ontwikkeling van creatief intelligente gemeenschappen) geïmplementeerd op de belangrijkste 6 verticale gebieden: slim bestuur, slim wonen, slimme mobiliteit, slimme mensen, slimme economie, slim milieu. Deze domeinen zijn onderling en met andere belangrijke domeinen van het concept verbonden

Observaties: Het proces bestond uit het transformeren van de stad van een Smart naar een Intelligent door middel van: participatie en inclusie, transparantie en toegang tot informatie, openbare en sociale diensten, bestuur op verschillende niveaus, efficiënt gemeentebestuur, aantrekkelijkheid van natuurlijke omstandigheden.

***

Gebied: Digitaal

Activiteiten: Het stedelijke digitaliseringsproject in de Roemeense gemeente, medegefinancierd door het Europees Sociaal Fonds, heeft bijgedragen aan de efficiëntie en vereenvoudiging van de dienstverlening aan burgers, waarbij een geografisch IT-platform dat wordt geïmplementeerd vanuit het perspectief van back-office en front-office, via het Administrative Capacity Operational Program 2014-2020. De voltooide fases zijn essentieel om het PMUD (Sustainable Urban Mobility Plan) voor de periode 2021-2027 te realiseren. Concreet kunnen burgers nu al profiteren van 48 online elektronische diensten. Voor meer informatie: [Planificare Strategică Și Digitalizare Urbană Pentru Municipiul](#)

Observaties: Het project draagt bij aan de bevordering van kwaliteitsdiensten voor alle eindbegunstigden en aan de ontwikkeling van de informatiemaatschappij. Om de bureaucratie niet online te verplaatsen, is de vereenvoudiging van administratieve procedures een prioriteit, gelijktijdig met het digitale transformatieproces.

***

Gebied: Digitaal, Data

Activiteiten: The Northeast Regional Development Agency (ADR Nord-Est), [Regio Nord-Est 2021-2027 \(regionordest.ro\)](#), is een niet-gouvernementele non-profitorganisatie die wil bijdragen aan de verbetering van de levenskwaliteit van de burgers van de regio Noordoost door middel van een programma dat is gebaseerd op een proces van intelligente, duurzame en inclusieve economische groei en de vermindering van intra- en interregionale ontwikkelingsverschillen en dat projecten zal financieren in de provincies Suceava, Botoșani, Neamț, Iași, Bacău en Vaslui. Er werden specialisatieniches geïdentificeerd, industriële modernisering, cyberbeveiliging, traceerbaarheid en big data, slimme steden en dorpen, ontwikkeling van nieuwe ICT hardware & software producten en testoplossingen, enz. De digitale transformatie van de gemeente Iași door middel van projecten gericht op het maken van geografische kaarten, het aanleggen van bibliotheken van digitale objecten, intelligente stadsontwikkeling, het opzetten van een netwerk van innovatieve hubs, etc.

Observaties: Het proces van digitalisering van de regio heeft voordelen opgeleverd voor burgers, bedrijven, onderzoeksorganisaties en overheden, door acties gericht op het creëren van open stedelijke dataplatforms, geïntegreerde GIS, platforms om investeringsmogelijkheden te bevorderen, systemen voor het duurzaam monitoren van de kwaliteit van leven en ontwikkeling, enz.

Richtlijnen voor geografische aanpassing van goede praktijken

Hoewel het vergroten van de gezondheids-, digitale en datageletterdheid van patiënten en burgers van groot belang is, is het ook essentieel om te erkennen dat geografische, culturele en taalverschillen de effectiviteit van het toegepaste beleid en de toegepaste praktijken kunnen beïnvloeden.

De overdracht van goede praktijken en wederzijds leren is een belangrijk aandachtspunt van het Europese integratiebeleid.

Voortbouwen op ervaringen die al effectief zijn gebleken kan een succesvolle strategie zijn om praktijken te creëren of te verbeteren. Door goede praktijken en modellen te volgen, is het mogelijk om effectief beleid te implementeren en te profiteren van lessen die elders zijn geleerd.

Er zijn echter verschillende obstakels die de invoering van goede praktijken kunnen verhinderen of bemoeilijken.

Het is daarom belangrijk om verschillende dimensies in overweging te nemen voor de overdraagbaarheid en acceptatie van goede praktijken:

Sociale context: het is noodzakelijk om inzicht en begrip te krijgen van lokale culturele overtuigingen, onderwijssysteem, gezondheidspraktijken en sociale normen die van invloed zijn op digitale en gezondheidsvaardigheden.

Taal en inhoud: nationale en lokale talen kunnen een grote invloed hebben op digitale, gezondheids- en datageletterdheid. De mogelijkheid om inhoud te gebruiken in de primaire taal is ook een krachtig systeem voor inclusie.

Betrokkenheid van belanghebbenden en capaciteitsopbouw: samenwerken met lokale gezondheidswerkers, gemeenschapsleiders en lokale verenigingen en organisaties is essentieel voor het opbouwen van vertrouwen in nieuwe hulpmiddelen en technologieën.

Communicatiestrategieën en sociale media: het gebruik van gevestigde communicatiestrategieën, waaronder sociale media, kan het begrip van de voordelen en mogelijke uitdagingen van verschillende praktijken ondersteunen.

Evaluatie: door continue monitoring van de resultaten van de aangepaste praktijken kan de effectiviteit ervan worden beoordeeld.

Maatregelen voor de lange termijn om het project te ondersteunen

Beleidsmakers en relevante belanghebbenden vormen de hoeksteen voor de duurzaamheid van het project en de verspreiding van de resultaten. Op basis van het verzamelen van goede praktijkvoorbeelden en de algemene deskresearch die door alle partners is uitgevoerd, zijn verschillende aspecten naar voren gekomen als maatregelen die het succes van de projectresultaten op de lange termijn kunnen ondersteunen en de doelstellingen van TRIO kunnen bevorderen.

Projectresultaten en -output

De volgende maatregelen kunnen de duurzaamheid van het project op de lange termijn ondersteunen:

1. Vertalingen in verschillende nationale talen van de belangrijkste TRIO-rapporten, voor een bredere verspreiding en toegankelijkheid.
2. Specifieke benaderingsstrategie voor specifieke belanghebbenden die multiplicatoreffecten kunnen genereren: openbare bibliotheken, bejaardentehuizen, sportcentra en zorginstellingen.
3. Verspreiding van nationale rapporten en beleidsaanbevelingen onder universiteiten om nieuw onderzoek en nieuwe studies op het gebied van gezondheidszorg, technologie en sociaal beleid te genereren.

Beleidsprioriteiten

De volgende maatregelen kunnen de ontwikkeling en implementatie van het door het project gestimuleerde beleid ondersteunen.

a) Gezondheidsgeletterdheid

1. Het is essentieel dat degenen die werkzaam zijn op het gebied van gezondheidsvaardigheden (onderwijzers, beleidsmakers, zorgverleners) zich inzetten voor een consolidatie van gezondheidsinformatie die op een duidelijke, eenvoudige en gemakkelijk toegankelijke manier wordt gepresenteerd.
2. Zorgverleners moeten trainingen en communicatietrainingen krijgen om de dialoog met patiënten en hun loopbaan te verbeteren, het vertrouwen te vergroten en uitsluiting te verminderen.

b) Digitale geletterdheid

1. Een breder gebruik van bestaande digitale gezondheidsdiensten moet sterk worden gestimuleerd en ondersteund door beleidsmakers, inclusief effectieve communicatiecampagnes gericht op de verschillende doelgroepen.
2. Financieringsmogelijkheden voor lokale diensten, zoals centra voor volwasseneneducatie, moeten worden gewaarborgd, omdat is aangetoond dat deze een aanzienlijke regionale en lokale impact kunnen hebben, met positieve resultaten op het gebied van sociale integratie en welzijn.
3. De interoperabiliteit van gegevens moet worden vergroot: een hoger niveau van standaardisatie kan het beheer van gezondheidsgegevens en de samenwerking tussen verschillende belanghebbenden in de gezondheidszorg stimuleren.

c) Datageletterdheid

1. Kennis van gegevens en gegevensvaardigheden zouden een van de aandachtsgebieden moeten zijn van digitaal onderwijs in de gezondheidszorg. Begrijpen hoe gezondheidsgegevens worden verzameld, opgeslagen en gedeeld kan een grote invloed hebben op het gebruik van digitale gezondheidstechnologieën.
2. Gegevensbescherming, in het bijzonder tegen misbruik van gegevens en fraude, is een zeer belangrijk onderwerp binnen de volwasseneneducatie. Met de snel voortschrijdende technologie moeten mensen snel en effectief worden getraind in het herkennen van frauduleuze websites, berichten of andere communicatiemiddelen om verdere schade te voorkomen.

Beleidsaanbevelingen

Volgens de studie over gezondheidsgegevens, digitale gezondheid en kunstmatige intelligentie in de gezondheidszorg van de Europese Commissie^{viii} evolueren de diensten en producten in de gezondheidszorg en zijn technologische veranderingen de drijvende kracht achter deze ontwrichting. Als ze op de juiste manier worden gebruikt, hebben innovatieve trajecten die de transformatie van gezondheidszorgstelsels ondersteunen het potentieel om de gezondheidsresultaten van burgers te verbeteren.

In de mededeling van de EC over de Europese Gezondheidsdataruimte^{ix} wordt erkend dat "digitalisering essentieel is voor de toekomst van de gezondheidszorg. De digitale transformatie is cruciaal om een betere gezondheidszorg aan burgers te kunnen bieden". Er wordt echter ook opgemerkt dat "de huidige gezondheidssector in de EU rijk is aan gegevens, maar arm in het laten werken van deze gegevens voor mensen en wetenschap".

In het rapport "Data and digital health in the WHO European Region in 2023" van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO)^x wordt erkend dat een datagestuurde cultuur burgers in staat zal stellen om gezondheidsgegevens te raadplegen, te gebruiken en te beheren, maar er liggen nog verschillende uitdagingen in het verschiet.

We moeten ervoor zorgen dat mensen digitale gezondheidstools kunnen vertrouwen en dat iedereen, overal, er gelijkmatig toegang toe heeft.

Natasha Azzopardi-Muscat

Directeur Gezondheidsbeleid en -systemen per land bij het Regionale Kantoor voor Europa van de WHO

Digitale geletterdheid en gezondheidsvaardigheden worden door de WHO erkend als middelen om duurzame veranderingen teweeg te brengen en mensen en systemen op alle niveaus van de samenleving - besluitvormers, organisaties, gemeenschappen en individuen - te ondersteunen en in staat te stellen gezonde keuzes te maken. Zowel digitale geletterdheid als gezondheidsvaardigheden zijn cruciaal voor professionals in de gezondheidszorg en het grote publiek om effectief gebruik te kunnen maken van digitale gezondheidstechnologieën en weloverwogen beslissingen te kunnen nemen op het gebied van gezondheidszorg^{xi}.

De volgende beleidsaanbevelingen zijn van belang voor politieke besluitvormers, de EU, lidstaten en relevante organisaties - maar vooral voor autoriteiten in de gezondheidszorg en lokale/regionale beleidsmakers.

Vaardigheden in gezondheidsvaardigheden verbeteren en het vertrouwen in digitale gezondheid vergroten

- **De verspreiding van educatieve middelen onder burgers bevorderen.**

Het ontwikkelen van educatieve programma's die de digitale en datageletterdheid verbeteren, zodat burgers zelf geïnformeerde beslissingen kunnen nemen over hun

gezondheid, is van het grootste belang. Deze programma's moeten intuïtief, toegankelijk en begrijpelijk zijn om het vertrouwen en de acceptatie onder gebruikers te vergroten, zoals educatieve platforms. Bijvoorbeeld, de middelen die beschikbaar zijn gesteld door het TRIO project, met name de handleiding en het leerplatform zijn gericht op het informeren en opleiden van volwassenen van alle leeftijden (met speciale aandacht voor de leeftijdsgroepen 18-35, 36-50, 51+) en opleidingsniveaus, kunnen nuttige hulpmiddelen zijn om digitale, gezondheids- en gegevensvaardigheden te verbeteren en burgers in staat te stellen om effectief door het e-gezondheidslandschap te navigeren.

- **Digitale geletterdheid integreren in onderwijscurricula**

Digitale gezondheidszorg kan worden beschouwd als een nieuwe vorm van patiëntenzorg^{xii}. Door digitale geletterdheid te integreren in de opleiding en bijscholing van de volgende generatie zorgverleners, kunnen ze de mogelijkheden van de nieuwe technologie benutten en effectief zorg verlenen. Trainingen over communicatie kunnen ook de dialoog tussen zorgverleners en patiënten verbeteren.

- **De beveiliging van digitale gezondheidssystemen versterken**

Bezorgdheid over privacy en veiligheid is een van de belangrijkste obstakels voor een breder gebruik van digitale gezondheidssystemen. Tegelijkertijd kan het gebrek aan kennis over digitale gezondheidssystemen aanzienlijke risico's met zich meebrengen (datalekken, hacken, etc.), waardoor het vertrouwen in deze nieuwe systemen afneemt. Nu patiënten en zorgverleners steeds meer gebruik maken van elektronische patiëntendossiers (EHR's), telezorg, mobiele gezondheidsapps en draagbare apparaten, is het waarborgen van de vertrouwelijkheid, integriteit en beschikbaarheid van gezondheidsgegevens cruciaal om het vertrouwen van patiënten te behouden en te voldoen aan regelgeving, zoals GDPR. Robuuste encryptie, multifactor-authenticatie, regelmatige beveiligingsaudits en een uitgebreid privacybeleid zijn essentiële maatregelen om gezondheidsinformatie te beschermen, evenals educatieve maatregelen voor zowel zorgverleners als patiënten.

Zorgen voor sociale inclusie in gezondheidszorgbeleid met betrekking tot digitale technologieën en datagestuurde oplossingen

- **Gezondheidsachterstanden aanpakken via digitale geletterdheid**

Digitale uitsluiting kan de ongelijkheid op gezondheidsgebied verergeren doordat het moeilijker wordt om toegang te krijgen tot gezondheidszorg, effectief te navigeren en gebruik te maken van diensten en de nodige middelen te verkrijgen voor een gezond leven. Digitale vaardigheden zijn de sleutel tot het verminderen van sociale ongelijkheid en het ondersteunen van gezondheidskeuzes, omdat dit het vermogen vereist om online beschikbare gezondheidsinformatie te zoeken, te selecteren en te begrijpen.

- **Digitale geletterdheid en toegankelijkheid**

Om inclusiviteit te garanderen, moeten digitale gezondheidshulpmiddelen en -toepassingen toegankelijk en gebruiksvriendelijk zijn en geschikt voor mensen met verschillende niveaus van digitale en gezondheidsvaardigheden. Daarnaast moet bij de ontwikkeling van digitale technologieën rekening worden gehouden met de behoeften van mensen die in afgelegen gebieden wonen en vertegenwoordigers van kwetsbare groepen.

- **Betrokkenheid van belanghebbenden en gemeenschapsvorming**

Het aanmoedigen van partnerschappen tussen verschillende sectoren (onderwijs, academische wereld, publieke sector, gezondheidszorg en technologie) en belanghebbenden (burgers van alle leeftijden, beleidsmakers, verenigingen, professionals in de gezondheidszorg, onderzoekers, vernieuwers) is nodig om interdisciplinaire synergieën te creëren die tegelijkertijd digitale en gezondheidsvaardigheden kunnen ondersteunen.

Voortdurend onderzoek en investeringen

- **Onderzoek en analyse van beleid op het gebied van gezondheid, digitale en datageletterdheid**

Investeren in onderzoek is essentieel voor het monitoren van de digitale en gezondheidsvaardighedenkloof, het evalueren van de effectiviteit van interventies op het gebied van gezondheids-, digitale en datageletterdheid en het ontwikkelen van evidence-based praktijken die kunnen worden geïmplementeerd. Het aanmoedigen van het onderzoek en gebruik van participatieve methoden is een prioriteit.

- **Financiering voor gezondheid, digitale en datageletterdheid**

Europese, nationale en lokale overheden, evenals particuliere financiers, moeten zorgen voor subsidies en financiering voor innovatieve projecten die gericht zijn op het verbeteren van digitale en gezondheidsvaardigheden, waarbij de ontwikkeling van nieuwe benaderingen (inclusief web-gerichte gamification) en technologieën wordt aangemoedigd.

- **Zorgen voor interoperabiliteit van gegevens binnen de zorgsectoren en tussen systemen**

Continuïteit van zorg is een belangrijke prioriteit voor de gezondheidszorg^{xiii}. Om dit te bereiken moeten gezondheidsgegevens die in verschillende ziekenhuizen, systemen en landen zijn opgeslagen, op een veilige manier en in overeenstemming met de privacy kunnen worden gedeeld. Het is essentieel dat de maatregelen uit Richtlijn 2011/24 worden geïmplementeerd om de continuïteit van zorg voor Europese burgers over de grenzen heen en binnen de EU-ruimte voor gezondheidsgegevens te waarborgen.

Relevante nationale en lokale belanghebbenden

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste belanghebbenden op nationaal en lokaal niveau genoemd. Zij zijn enkele van degenen die uitgenodigd zullen worden om de belangrijkste resultaten van het TRIO-project over te nemen, te delen en te verspreiden.

PORTUGAL

Naam belanghebbende	Link	Thema TRIO	Lokaal Nationaal Europa
Sociedade Portuguesa de Literacia em Saúde (SPLS)	https://splsportugal.com/	Gezondheid	Nationaal
Escola Superior de Saúde do Politécnico do Porto	https://www.ess.ipp.pt/	Gezondheid	Nationaal
Nationale gezondheidsschool	https://www.ensp.unl.pt/	Gezondheid	Nationaal
Onderzoeksinstituut voor Design, Media en Cultuur [ID+] i	https://idmais.org/research-group/health-design-lab/	Gezondheid en digitaal	Nationaal
Instituto de Saúde Pública da Universidade do Porto (ISPUP)	https://ispup.up.pt/en/	Gezondheid	Nationaal
Europese Universitaire Alliantie voor Wereldgezondheid	https://www.eugloh.eu/about/what-is-eugloh	Gezondheid, digitaal, data	Europese
Porto4Ageing	https://www.porto4ageing.up.pt/	Gezondheid, digitaal, data	Nationaal
Instituut Sénior Braga	http://institutoseniorblog.blogspot.com/	Gezondheid, digitaal, data	Nationaal

NEDERLAND

Naam belanghebbende	Link	Thema TRIO	Lokaal Nationaal Europa
Pharos	https://www.pharos.nl/	Gezondheid	Nationaal
Alliantie Digitaal Samenleven	https://digitaalsamenleven.nl/	Digitaal	Nationaal
Gezondheidsgegevens Netwerk Nederland	https://www.umcg.nl/gezondheidsdata-netwerk-nederland/	Data	Lokaal

Duitsland

Naam belanghebbende	Link	Thema TRIO	Lokaal Nationaal Europa
AOK Bundesverband	https://www.aok-bv.de/engagement/gesundheitskompetenz/	Gezondheid	Nationaal
Initiatief D21	https://initiated21.de/	Digitaal	Nationaal
Stiferverband	https://www.stiferverband.org/charta-data-literacy	Data	Europa

Spanje

Naam belanghebbende	Link	Thema TRIO	Lokaal Nationaal Europa
Poncemar stichting	https://www.fundacionponcemar.com/	Gezondheid	Regionaal/Nationaal
Cibervoluntarios	https://www.cibervoluntarios.org/es	Gezondheid	Nationaal
Servicio Murciano de Salud	https://www.murciasalud.es/	Gezondheid	Regionaal
FFIS	https://www.ffis.es/	Gezondheid	Regionaal

Roemenië

Naam belanghebbende	Link	Thema TRIO	Lokaal Nationaal Europa
Sociale en sanitaire politiek in justitie Iasi	https://social-sanatate.ro/	Gezondheid	Regionaal
SNMF - Nationale vereniging voor medische familie	https://snmf.ro/	Gezondheid	Nationaal
ADR - Autoritatea pentru Digitalizarea Romaniei	https://www.adr.gov.ro/	Digitaal	Nationaal
Institutul de Educatie Continua, Univ Al.I.Cuza Iasi	http://iec.psih.uaic.ro/	Digitaal	Lokaal
Asociația Specialiștilor în Confidențialitate și Protecția Datelor (ASCPD)	https://ascpd.ro/	Data	Nationaal

Referenties

ⁱ European Commission, Consumers, Health, Agriculture and Food Executive Agency, *EHealth – Digital health and care*, Publications Office, 2019, <https://data.europa.eu/doi/10.2818/419902>

ⁱⁱ European Commission. (2022). *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council: A European Health Data Space: harnessing the power of health data for people, patients and innovation*. COM(2022) 196 final

ⁱⁱⁱ Fahy, N., & Williams, G. A. (2021). *Use of digital health tools in Europe: before, during and after COVID-19*. World Health Organization, Regional Office for Europe. Retrieved from <https://iris.who.int/handle/10665/345091>

^{iv} EuroHealthNet. (2019). *Digital health literacy: how new skills can help improve health, equity and sustainability*. Retrieved from https://eurohealthnet.eu/wp-content/uploads/documents/2019/190909_PolicyPrecis_DigitalHealthLiteracy.pdf

^v European Union. (2023). *State of Health in the EU: Synthesis Report 2023*. Retrieved from https://health.ec.europa.eu/system/files/2023-12/state_2023_synthesis-report_en.pdf

^{vi} Shaping Europe's Digital Future. (n.d.). *Implementing decision setting out key performance indicators to measure the progress towards the digital targets*. Retrieved from <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/implementing-decision-setting-out-key-performance-indicators-measure-progress-towards-digital>

^{vii} European Commission, Directorate-General for Communications Networks, Content and Technology, Deimel, L., Hentges, M., Latronico, V. et al., *Digital decade e-Health indicators development – Final report*, Publications Office of the European Union, 2023, <https://data.europa.eu/doi/10.2759/530348>

^{viii} Lupiáñez-Villanueva, F., Gunderson, L., Vitiello, S., et al. (2022). *Study on health data, digital health and artificial intelligence in healthcare*. European Commission, Directorate-General for Health and Food Safety. Publications Office of the European Union. Retrieved from <https://data.europa.eu/doi/10.2875/702007>

^{ix} European Commission. (2022). *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council: A European Health Data Space: harnessing the power of health data for people, patients and innovation*. COM(2022) 196 final

^x World Health Organization. (n.d.). *Data and digital health in the WHO European region in 2023: A Year in Review*. World Health Organization. Retrieved from <https://www.who.int/europe/publications/i/item/WHO-EURO-2024-9125-48897-72827>

^{xi} World Health Organization. (n.d.-b). *Digital Health in the WHO European region: The ongoing journey to commitment and transformation*. World Health Organization. Retrieved from <https://www.who.int/andorra/publications/m/item/digital-health-in-the-who-european-region-the-ongoing-journey-to-commitment-and-transformation>

---

^{xii} Aungst, T. D., & Patel, R. (2020). Integrating Digital Health into the Curriculum-Considerations on the Current Landscape and Future Developments. *J Med Educ Curric Dev*, 7, 2382120519901275. doi: 10.1177/2382120519901275. PMID: 32010795; PMCID: PMC6971961

^{xiii} Discussion Paper on semantic and technical Interoperability proposed by the eHealth Governance Initiative, 2012)